

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра економічної теорії
і суспільних наук

МАКРО- ТА МІКРОЕКОНОМІКА:
методичні матеріали для семінарських занять
здобувачів вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаїв
2020

УДК 330

М 45

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 21.12.2020 року, протокол № 5.

Укладач:

О.С. Біліченко – канд. екон. наук, доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук Миколаївського національного аграрного університету

Рецензенти:

В.В. Кузьома – канд. екон. наук, доцент, декан факультету перепідготовки і підвищення кваліфікації Миколаївського національного аграрного університету;

Р.М. Скупський – доктор екон. наук, професор (б.в.з.), завідувач кафедри підприємництва, управління та адміністрування Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини ВНЗ ВМУРЛ «Університет «Україна».

© Миколаївський національний
аграрний університет, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ПЕРЕЛІК ТА КОРОТКИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ	5
2. ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ	16
3. ПЕРЕЛІК ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	19
4. ПИТАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	26
5. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	29
6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	33

ВСТУП

Сучасні економічні перетворення, що відбуваються в Україні, вимагають глибокого теоретичного осмислення сутності явищ та виважених практичних дій. Провідна роль у формуванні економічного мислення студентської молоді належить теоретичним економічним наукам.

Курс «Економічна теорія» посідає провідне місце серед економічних дисциплін, що викладаються. Його вивчення створює теоретичну і методологічну базу для успішного опанування дисциплін, які передбачаються у подальшому навчанні, формує світогляд здобувачів вищої освіти, розвиває вміння орієнтуватися у сучасних економічних проблемах народногосподарської практики. Економічна теорія вивчає економічні категорії, поняття, закономірності, які відображають реальну економічну дійсність і уявляють собою фундамент економічної політики держави та народногосподарської практики. В ньому висвітлено роль держави в регулюванні ринкової економіки, аналізуються тенденції розвитку світового господарства відображаються соціально-економічні умови країни та показується, з позицій вимог об'єктивних економічних законів, позитивні й негативні підходи та наслідки тих реформ, які впроваджуються в життя.

Виконання практичних завдань має творчий характер. Попередньо здобувач вищої освіти повинен вивчити відповідні теми за рекомендованою літературою.

З незрозумілих питань курсу здобувач вищої освіти може одержати консультацію викладача дисципліни.

1. ПЕРЕЛІК ТА КОРОТКИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ

Модуль I. МАКРОЕКОНОМІКА

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. МАКРОЕКОНОМІКА (14 годин)

ЛЕКЦІЯ 1

Тема 1. Макроекономічні показники в СНР. (2 години)

Система національних рахунків як нормативна база макроекономічного рахівництва. Методологічні принципи побудови системи національних рахунків. Основні категорії системи національних рахунків: додана вартість, інституційні одиниці, сектори, операції, рахунки.

Основні Макроекономічні показники. Валовий випуск та валовий внутрішній продукт (ВВП). Методи обчислення ВВП: виробничий, кінцевого використання, розподільчий. Валовий національний дохід та валовий національний дохід наявний. Особистий та післяподатковий дохід. Макроекономічні показники на чистій основі.

Номінальний та реальний ВВП. Поточні та постійні ціни. Темп росту та темп приросту реального ВВП. Індекси цін. Інфлювання та дефлювання ВВП.

Ключові слова українською: система національних рахунків, додана вартість, інституційні одиниці, сектор, операція, рахунок, валовий випуск, валовий внутрішній продукт.

Keywords: system of national accounts, added value, institutional units, sector, operation, account, gross output, Gross Domestic Product.

ЛЕКЦІЯ 2

Тема 2. Макроекономічна нестабільність. (2 години)

Циклічність як форма економічного розвитку. Сутність та структура економічного циклу. Види економічних циклів. Причини циклічних коливань. Індикатори циклічних коливань.

Зайнятість та безробіття. Неповна зайнятість та рівень безробіття. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Повна зайнятість, природне безробіття та потенційний ВВП. Закон Оукена та втрати економіки від циклічного безробіття.

Інфляція та її наслідки. Темп інфляції та його обчислення. Види інфляції залежно від її темпів. Інфляція попиту та інфляція витрат, передбачувана та непередбачувана інфляція. Стагфляція. Основні соціально-економічні наслідки інфляції.

Ключові слова українською: цикл, економічний цикл, зайнятість, безробіття, рівень безробіття, повна зайнятість, інфляція, стагфляція.

Keywords: cycle, economic cycle, employment, unemployment, unemployment rate, full employment, inflation, stagflation.

ЛЕКЦІЯ 3

Тема 3. Модель сукупного попиту та сукупної пропозиції. (2 години)

Сукупний попит. Сутність сукупного попиту та його відмінність від однотоварного попиту. Крива сукупного попиту. Цінові фактори сукупного попиту. Нецінові фактори сукупного попиту та їх вплив на його криву.

Сукупна пропозиція. Сутність сукупної пропозиції. Сукупна пропозиція на основі виробничої функції. Класична модель сукупної пропозиції. Кейнсіанська модель сукупної пропозиції. Короткострокова крива сукупної пропозиції. Зміна цін і реального ВВП на різних ділянках короткострокової кривої сукупної пропозиції. Нецінові фактори сукупної пропозиції та їх вплив на її криву.

Сукупний попит сукупна пропозиція як базова модель економічної рівноваги. Довгострокова та короткострокова рівновага. Збурення сукупного попиту та механізм відновлення рівноваги. Збурення сукупної пропозиції та механізм відновлення рівноваги.

Ключові слова українською: сукупний попит, одиничний попит, кейнсіанська модель сукупної пропозиції, короткострокова крива сукупної пропозиції, довгострокова рівновага, короткострокова рівновага, сукупна пропозиція, крива сукупного попиту.

Keywords: aggregate demand, one-unit demand, Keynesian model of aggregate supply, short-term aggregate supply curve, long-term equilibrium, short-term equilibrium, aggregate supply, aggregate demand curve.

ЛЕКЦІЯ 4

Тема 4. Модель рівноваги на товарному ринку. (2 години)

Макроекономічний кругообіг в умовах ринку. Модель взаємодії між суб'єктами ринку. Аналіз потоку витрат, доходів та продуктів. Роль держави в макроекономічному кругообігу. Умови економічної рівноваги Вплив зовнішньоекономічної діяльності на макроекономічний кругообіг.

Витратні моделі економічної рівноваги. Метод «витрати – випуск». Метод «вилучення ін'єкції» та його графічне відображення. Заплановані та фактичні інвестиції.

Мультиплікативний вплив сукупних витрат на валовий внутрішній продукт. Модель взаємоперетворень витрат і доходів. Сутність простого мультиплікатора витрат. Математична інтерпретація мультиплікатора витрат.

Рівноважний ВВП в умовах неповної та повної зайнятості. Рецесійний розрив як наслідок дефіциту сукупних витрат. Інфляційний розрив як наслідок надмірних сукупних витрат. Графічні моделі рецесійного та інфляційного розриву.

Споживання та заощадження як функції доходу. Безподатковий дохід як основний фактор споживання та заощадження. Графіки споживання та заощадження. Середня схильність до споживання та заощадження. Гранична схильність до споживання та заощадження. Необхідні фактори споживання та заощадження: багатство, ціни, очікування, споживча заборгованість, оподаткування. Автономне споживання та заощадження.

Інвестиції та фактори інвестування. Очікувана норма чистого прибутку та процентна ставка як основні фактори інвестиційного попиту. Номінальна та реальна процентна ставка. Крива сукупного попиту та інвестиції. Зовнішні фактори сукупного попиту та інвестиції.

Вплив держави на економічну рівновагу. Чисті видатки і трансформація функції споживання. Модель економічної рівноваги за методом "видатки – випуск". Державні та національні заощадження. Модель економічної рівноваги за методом "вилучення – ін'єкції".

Ключові слова українською: витрати, доходи, мультиплікативний ефект, споживання, заощадження, державні заощадження, національні заощадження, неоподатковуваний дохід.

Keywords: expenses, income, multiplicative effect, consumption, savings, state savings, national savings, tax-free income.

ЛЕКЦІЯ 5

Тема 5. Фіскальна політика. (2 години)

Дискреційна фіскальна політика. Стимулювальна та стримуюча фіскальна політика. Граничний коефіцієнт податків і складний мультиплікатор видатків. Мультиплікатор податків. Мультиплікативний вплив державних закупівель і чистих податків на реальний ВВП. Мультиплікатор збалансованого бюджету.

Автоматична фіскальна політика. Автоматичні чисті податки як вмонтовані стабілізатори. Стабілізаційний вплив на економіку автоматичної фіскальної політики в умовах падіння та зростання виробництва. Ефект гальмування автоматичної фіскальної політики та необхідність її доповнення дискреційною політикою.

Фіскальна політика з урахуванням пропозиції. Наслідки фіскальної політики на основі моделі «сукупний попит – сукупна пропозиція». Вплив зниження податків на ВВП згідно з теорією економіки пропозиції. Наслідки стимулювальної податкової політики для державного бюджету. Крива Лаффера про залежність між податковими ставками і податковими надходженнями до бюджету.

Фіскальна політика та державний бюджет. Вплив фіскальної політики та циклічних коливань на державний бюджет. Фактичне, потенційне та циклічне бюджетне сальдо. Оцінка бюджетної політики в умовах повної та неповної зайнятості. Суперечність між: стабілізаційною та бюджетною функціями фіскальної політики. Концепції збалансування державного бюджету. Джерела дефіцитного фінансування. Державний борг та ефекти витіснення. Емісійне фінансування бюджетного дефіциту та інфляція.

Ключові слова українською: дискреційна фіскальна політика, стимулююча фіскальна політика, стримуюча фіскальна політика, податковий мультиплікатор, комплексний мультиплікатор витрат, Національний бюджет, баланс, борг.

Keywords: discretionary fiscal policy, stimulating fiscal policy, restraining fiscal policy, tax multiplier, complex expense multiplier, National budget, balance, debt.

ЛЕКЦІЯ 6

Тема 6. Грошовий ринок та монетарна політика. (2 години)

Механізм функціонування грошового ринку. Грошова пропозиція та грошові агрегати. Графік грошової пропозиції. Попит на гроші для угод, попит на гроші як активи та їх графічна інтерпретація. Модель грошового ринку. Порушення та відновлення рівноваги на грошовому ринку.

Банківська система та грошова пропозиція. Основні функції комерційних банків. Банківські резерви. Банківський механізм розширення грошової пропозиції на основі депозитного мультиплікатора. Грошова пропозиція з урахуванням депозитних та готівкових грошей. Грошова база, грошовий мультиплікатор і грошова пропозиція.

Грошово-кредитне регулювання економіки. Монетаристська теорія як теоретична база монетарної політики. Кількісне рівняння як концептуальна основа монетаристської теорії. Передатний механізм монетарної політики. Основні методи монетарної політики. Вплив монетарної політики на економіку: політика дорогих та дешевих грошей; антиінфляційна функція.

Модель IS-LM як імітація одночасної рівноваги на товарному та грошовому ринках. Обґрунтування кривої IS та її рівняння. Обґрунтування кривої LM та її рівняння. Модель IS-LM як аналітичний засіб макроекономічної політики.

Ключові слова українською: грошова маса, грошові агрегати, модель грошового ринку, банківська система, депозитні гроші, готівкові гроші, монетаристська теорія, антиінфляційна функція.

Keywords: money supply, monetary aggregates, model of the money market, banking system, deposit money, cash money, monetarist theory, anti-inflationary function.

ЛЕКЦІЯ 7

Тема 7. Банківська система. (2 години)

Банківська система та грошова пропозиція. Основні функції комерційних банків. Банківські резерви. Банківський механізм розширення грошової пропозиції на основі депозитного мультиплікатора. Грошова пропозиція з урахуванням депозитних та готівкових грошей. Грошова база, грошовий мультиплікатор і грошова пропозиція.

Грошово-кредитне регулювання економіки. Основні інструменти регулювання грошового пропонування: операції з державними цінними паперами на відкритому ринку, процентна політика, нормування обов'язкових резервів комерційних банків. Вплив грошово-кредитної політики на рівень національного виробництва. Політика "дешевих" та "дорогих" грошей.

Механізм антиінфляційної політики. Головні наслідки інфляції. Наслідки інфляції попиту та інфляції витрат. Наслідки затяжної інфляції. Основні напрямки антиінфляційної політики: адаптаційна, стимулююча фінансово-кредитна політика, політика доходів та цін дефляційна зовнішньоекономічна політика.

Ключові слова українською: банківська система, банківські резерви, грошова база, ресурси повної зайнятості, фінансово-кредитна політика, довготривала політика, «дешеві» гроші, «дорогі» гроші.

Keywords: banking system, bank reserves, money base, full employment resources, financial and credit policy, protracted policy, "cheap" money, "expensive" money.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. МІКРОЕКОНОМІКА (16 годин)

ЛЕКЦІЯ 8

Тема 8. Попит і пропозиція. Ринкова рівновага. (2 години)

Попит на товари в умовах досконало конкурентного ринку. Закон попиту та його пояснення базовими положеннями теорії поведінки споживача.

Соціальні ефекти, що ускладнюють зв'язок між індивідуальним та ринковим попитом: ефект «юрби», «сноба», «Веблена».

Цінові та нецінові детермінанти попиту. Зміна попиту в цілому під впливом нецінових детермінант, її графічна ілюстрація. Особливості взаємовпливу цін взаємопов'язаних товарів.

Концепція цінової еластичності попиту у визначенні міри чутливості споживача до зміни цін на товари. Методичні підходи до обчислення показника еластичності. Взаємозв'язок між ціною та валовим вибором за різної еластичності. Методика обчислення коефіцієнта еластичності попиту за доходом, параметри його значень для «нормальних» та «неякісних» товарів.

Суть «перехресної» еластичності попиту, методика обчислення відповідного коефіцієнта. Кількісні параметри еластичності для взаємозамінних та взаємодоповнюючих товарів.

Практичне використання концепції «перехресної» еластичності попиту для обґрунтування цінової політики продавців (виробників) взаємопов'язаних товарів.

Суть поняття «пропозиція». Закон пропозиції та його аргументація: ціна як ринковий стимул для виробника; збільшення граничних витрат як стримуючий фактор збільшення обсягу виробництва тощо. Аналітичне, табличне, граничне зображення пропозиції. Зміна обсягу пропозиції. Цінові та нецінові детермінанти пропозиції. «Методика обчислення рівня цінової еластичності пропозиції. Фактори, що впливають на еластичність пропозиції.

Перехресна еластичність пропозиції та її вплив на стратегію товаровиробника.

Ключові слова українською: попит, соціальні ефекти, детермінанти ціни, нецінові детермінанти, цінова еластичність попиту, перехресна еластичність попиту, ціна, пропозиція.

Keywords: demand, social effects, price determinants, non-price determinants, price elasticity of demand, cross-elasticity of demand, price, offer.

ЛЕКЦІЯ 9

Тема 9. Теорія граничної корисності і поведінки споживача. (2 години)

Поняття потреби, види потреб. Поняття корисності, її особливості та спосіб досягнення. Сукупна та гранична корисність. Функція корисності як залежність між кількістю одиниць споживаного блага та рівнем корисності, що досягається споживачем.

Процес споживання та динаміка змінної сукупної і граничної корисності. Закон спадної граничної корисності блага, його графічне зображення.

Вплив на поведінку споживача бюджетних обмежень і цін. Суть раціонального вибору споживача. Поняття рівноваги споживача.

Ключові слова українською: потреба, корисність, кумулятивна корисність, гранична корисність, споживчі товари, споживач, сукупна змінна, раціональний вибір.

Keywords: need, utility, cumulative utility, marginal utility, consumer goods, consumer, aggregate variable, rational choice.

ЛЕКЦІЯ 10

Тема 10. Ординалістська теорія поведінки споживача. Моделювання поведінки споживача на ринку товарів. (2 години)

Система переваг споживача та її основні елементи: здатність до аранжування альтернатив; транзитивність переваг; ненасиченість благами; субституціональність.

Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій. Криві байдужості як спеціальний інструмент мікроекономічного аналізу. Карта кривих байдужості.

Гранична норма заміщення благ: суть і методика обчислення. Наслідок динаміки норми у поясненні форми кривих байдужості. Крайні випадки взаємозаміщення і взаємодоповнення благ.

Бюджетне обмеження і можливості споживача. Бюджетна лінія: рівняння і графічна побудова. Визначення нахилу бюджетної лінії та кута нахилу внаслідок зміни цін на блага. Вплив зміни доходу споживача на положення бюджетної лінії та на процес споживання.

Два підходи до оптимізації споживчого вибору, їх гранична інтерпретація.

Зміна оптимального стану споживача в результаті зміни його доходу. Графічний аналіз і побудова лінії «дохід-споживання». Нахил лінії як свідчення ставлення споживача до благ. Поняття «нормальних» і «низькоякісних» товарів. Крива Енгеля. Закон Енгеля. Розподіл споживчих витрат за напрямками їх використання.

Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одного з товарів та обох товарів. Побудова лінії «ціна-споживання». Траєкторія зміни споживання внаслідок зниження цін.

Визначення умов моделі, що аналізується: зменшення ціни одного з товарів за незмінних цін на інші товари та незмінного доходу споживача. Неоднозначність впливу на споживчий вибір.

Ефект доходу та ефект заміщення. Парадокс Гіффена. Утворення «надлишку споживача» в результаті перевищення корисності товарів за ціною.

Приріст надлишку споживача як показник зміни його добробуту. Зміна надлишку і втрати в результаті введення податків та дотацій на товари.

Ключові слова українською: корисність, ненасичені блага, криві байдужості, карткові криві байдужості, гранична норма, динаміка норми, бюджетна лінія, процес споживання, оптимальний стан, дохід, графічний аналіз, ціна-споживання, траєкторія зміни споживання, ефект доходу, ефект заміщення, збільшення надлишку.

Keywords: utility, unsaturated goods, curves indifference, card curves indifference, marginal norm, the dynamics of the norm, budget line, consumption process, optimum condition, income, graphical analysis, price-consumption, trajectory of change in consumption, income effect, replacement effect, increase in surplus.

ЛЕКЦІЯ 11

Тема 11. Мікроекономічна модель підприємства. (2 години)

Підприємство як суб'єкт ринкових відносин, економічна організація, найважливіший різновид мікросистем. Мотивація поведінки підприємства. Головні види виборів підприємства: що виробляти (продукція, роботи, послуги), як виробляти (технологія, фактори виробництва), для кого виробляти (ринки, споживачі, ціни). Фактор часу і періоди функціонування підприємства:

миттєвий, короткий і тривалий. Поняття оптимального і рівноважного станів підприємства.

Фактори виробництва, їх групування та варіації. Поняття і параметри виробничої функції. Сукупний, середній та граничний продукт.

Витрати виробництва, економічний та бухгалтерський підходи до їх визначення. Альтернативні витрати та їх склад. Сукупні, середні та граничні витрати.

Поняття загального (сукупного, валового), середнього та граничного доходу.

Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Різні концепції прибутку. Бухгалтерський, нормальний та економічний прибуток.

Ключові слова українською: підприємство, ринкові відносини, мотивація поведінки підприємства, фактор часу, періоди функціонування підприємства, оптимальний стан підприємства, рівноважний стан підприємства, прибуток.

Keywords: enterprise, market relations, motivation of enterprise behavior, time factor, periods of operation of the enterprise, optimal state of the enterprise, equilibrium state of the enterprise, profit.

ЛЕКЦІЯ 12

Тема 12. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника. (2 години)

Виробнича функція з одним змінним фактором і її графічне відображення. Феномен «згасання» виробничої функції. Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва. Еластичність виробництва: поняття, методика обчислення показників, діапазон змін.

Обґрунтування управлінських рішень щодо згортання виробництва.

Виробнича функція з двома змінними факторами. Крива однакового продукту (виробничої байдужості) – ізокванта. Карта ізоквант. Заміщення факторів виробництва. Еластичність. Доповнюваність, подільність, та інтенсивність використання факторів виробництва.

Збільшення випуску за рахунок пропорційного нарощування обсягів ресурсів. Постійна (стала), спадна та зростаюча віддача від масштабу. Поняття однорідних та неоднорідних виробничих функцій. Еластичність масштабу та її взаємозв'язок з еластичністю виробництва.

Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Лінія однакових витрат – ізокоста. Карта ізокоств. Спільний графік однакового продукту і витрат.

Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми в короткому та тривалому періоді.

Ключові слова українською: явище згасання, еластичність виробництва, виробнича функція, ізокванта, карта ізоквант, еластичність, ізокоства, шлях розвитку.

Keywords: the phenomenon of extinction, elasticity of production, production function, isoquantum, card isoquant, elasticity, izoskost, extension path.

ЛЕКЦІЯ 13

Тема 13. Ринок досконалої конкуренції. Монополії у ринковій економіці. (2 години)

Ознаки і умови досконалої конкуренції. Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту. середнього, граничної й сукупного доходу підприємства.

Максимізаційно-мінімізаційні цілі підприємства у короткотерміновому періоді. Визначення оптимальних обсягів випуску. Пропонування фірми у короткотерміновому періоді, його зв'язок з кривими витрат; графік галузевого пропонування. Рівновага фірми та галузі у короткотерміновий період.

Рухомість ринкового попиту і пропонування. Пропонування фірми в довготерміновому періоді. Крива ринкового пропонування на тривалому інтервалі та її можливі конфігурації (галузі з постійними, зростаючими, спадними витратами та їх комбінації).

Тривала рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки.

Ознаки чистої монополії. Крива попиту монополіста. Пропонування монополіста та особливості його сформування. Визначення монопольної ціни. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди.

Рівновага фірми-монополіста у довготерміновому періоді. Свідоме створення та підтримування вхідних бар'єрів монополістом. Досягнення та утримання ринкової влади монополістом у тривалому періоді.

Різновиди монополій. Особливості поведінки реальних монополій. Економічні наслідки монополізації галузі, порівняльна оцінка конкурентного та монопольного ринків, потреба у державному регулюванні монополії, антимонопольна політика.

Ключові слова українською: чиста монополія, крива попиту монополіста, пропозиція монополіста, монопольна ціна, цінова дискримінація, вхідні бар'єри, ринкова влада, економічні наслідки, досконала конкуренція, графічне зображення попиту, короткостроковий період, баланс фірми, пропозиція фірми, крива ринкової пропозиції, довгострокова рівновага підприємства, механізм підтримки.

Keywords: pure monopoly, demand curve of the monopolist, offering a monopolist, monopoly price, price discrimination, entrance barriers, market power, economic consequences, perfect competition, graphical image of demand, short-term period, the balance of the firm, offering a firm, the curve of market offerings, long-standing equilibrium of the enterprise, support mechanism.

ЛЕКЦІЯ 14

Тема 14. Недосконала конкуренція: олігополія та монополістична конкуренція. (2години)

Поняття «олігополія». Характерні ознаки олігополії. Поведінка олігополістів: некооперативна і кооперативна.

Аналіз взаємовідносин двох товаровиробників у статиці. Модель Курно: договірна і конкурентна рівновага. Інтерпретації дуополії: моделі Бертрана, Еджуорта, Штакельберга. Олігополія з погляду теорії ігор. «Дилема ув'язнених» – приклад некооперативної гри з нульовою сумою.

Аналіз «ламаної» лінії попиту. Негнучкість цін. Формування підприємством політики стабілізації цін і маневрування капітальними витратами.

Інституціональні аспекти утворення та діяльності картельних спілок. Ефективність олігополії порівняно з іншими ринковими структурами. Економічні наслідки олігополії. Можливості державного регулювання за олігополії.

Спільні риси та відмінності монополістичної конкуренції порівняно з досконалою конкуренцією та чистою монополією. Характерні риси монополістичної конкуренції.

Еластичність попиту за монополістичної конкуренції. Прибутковість та збитковість підприємства у короткотерміновому періоді. Визначення, оптимального обсягу продажу та цінова політика. Умова досягнення і підтримання беззбитковості в довгостроковому періоді.

Суть і передумови розвитку нецінової конкуренції. Наслідки нецінової конкуренції для споживачів :діапазон споживчого вибору і втрати вільного часу. Надлишкова виробнича потужність і її наслідки для товаровиробника та суспільства взагалі.

Ключові слова українською: олігополія, кооперативна поведінка, модель Курно, конкурентна рівновага, порушена рівноваги попиту, негнучкість цін, оптимальний обсяг продажів, монополістична конкуренція.

Keywords: oligopoly, cooperative behavior, Kurno model, competitive equilibrium, broken demand line, inflexibility of prices, optimal sales volume, monopolistic competition.

ЛЕКЦІЯ 15

Тема 15. Утворення похідного попиту. Ринок землі. Ринок праці. Ринок капіталу. (2 години)

Попит на товар та попит на фактори виробництва. Ринки факторів виробництва, їх функції в економіці. Споживання факторів виробництва цілі і обмеження. Граничний фізичний продукт виробничого ресурсу.

Виробнича функція, витрати виробництва та попит на фактори виробництва. Вплив різновиду структури ринку товару на похідний попит. Особливості поведінки підприємства-покупця на монопсонічному та олігопсонічному ринках факторів виробництва.

Індивідуальний та галузевий попит на фактори виробництва. Функція галузевого похідного попиту. Цінова еластичність попиту на ресурс виробництва. Аналіз залежності між ринком товару та ринком ресурсу щодо обсягів та цін, її графічне зображення.

Монопольний ринок товару та ринок факторів виробництва. Порівняння похідних попиту за монополії та досконалої конкуренції.

Порівняння граничного доходу та граничних витрат товаровиробника за споживання одного фактору виробництва. Умова довгострокової рівноваги підприємства з урахуванням похідного попиту.

Особливості ринку землі.

Функції ринків ресурсів в економіці. Споживання виробником факторів виробництва :цілі й обмеження. Попит на ресурси, зміна обсягу попиту та попиту в цілому. Цінова еластичність попиту на ресурс.

Праця як фактор виробництва , її мобільність. Характеристика досконало конкурентного ринку праці. Граничний вигравш виробника від найманої праці. Формування галузевого та ринкового попиту на працю.

Еластичність пропозиції праці для галузей з різною динамікою витрат на виробництво. Ефекти зміни доходу і заміщення за змін заробітної плати. Криві пропонування праці. Ринкове пропонування послуг праці. Диференціація заробітної плати. Рівновага на ринку праці: двосекторна модель.

Попит монополії на працю і монопольна рівновага. Монопсонічний та олігопсонічний ринки, їх особливості.

Монопольна влада продавців праці. Двостороння монополія й визначення реального рівня заробітної плати. Дискримінація на ринках робочої сили. Проблеми еквівалентності праці.

Капітал як ресурс тривалого використання, форми капіталу. Рух капіталу. Поняття позичкового процента. Вплив ставки позичкового процента на короткострокові інвестиційні проекти підприємців. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді.

Часова перевага як економічна категорія. Гранична норма часової переваги, її графічна інтерпретація. Міжчасове бюджетне обмеження та міжчасова рівновага заощаджувача. Ефект зміни доходу й заміщення в результаті зміни ставки позичкового процента.

Ринкова ставка позичкового процента, однозначність її для позичальників і кредиторів. Вплив зміни ставки на рівноважний обсяг підприємницьких інвестицій. Ризик в інвестуванні та оцінка надійності вкладень.

Ключові слова українською: фактори виробництва, ринки факторів виробництва, граничний продукт, виробнича функція, індивідуальний попит, галузевий попит, еластичність попиту за ціною, монопольний ринок, ринок праці, мобільність факторів виробництва, граничний прибуток, ефекти зміни доходу, криві пропозиції робочої сили, двосекторна модель, монопсонічний ринок, монопольна влада, ринок капіталу, форми капіталу, рух капіталу, відсотки за позикою, перевага в часі, гранична тимчасова перевага, проміжний баланс заощаджень, ефект зміни доходу.

Keywords: *factors of production, markets of factors of production, marginal product, production function, individual demand, industry demand, price elasticity of demand, monopoly market, labor market, mobility of factors of production, marginal gain, effects of income change, curves offering labor, two-sector model, monopsonic market, monopoly power, capital market, capital forms, capital movement, loan interest, time advantage, marginal rate of time advantage, interim balance of savings, effect of income change.*

2. ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

Модуль I. Макроекономіка

Тема 1. Валовий внутрішній продукт та інші основні макроекономічні показники.

1. Поняття про Систему національних рахунків (СНР). Загальна характеристика валового внутрішнього продукту (ВВП). Поняття “резидент економіки”.
2. Принципи розрахунку ВВП.
3. Методи розрахунку ВВП.
4. Інші показники СНР. Взаємозв'язок між ними.
5. Реальні та номінальні величини. Цінові індекси.

Тема 2. Макроекономічна нестабільність: цикли ділової активності, безробіття, інфляція.

1. Цикли ділової активності: фази циклу та причини коливань.
2. Безробіття: основні визначення та вимірювання.
3. Інфляція.
4. Взаємозв'язок інфляції та безробіття. Крива Філіпса.

Тема 3. Базова модель "сукупний попит-сукупна пропозиція".

1. Сукупний попит.
2. Сукупна пропозиція.
3. Рівновага сукупного попиту і пропозиції.

Тема 4. Кейнсіанська модель макроекономічної рівноваги.

1. Вступ до кейнсіанської теорії сукупного попиту.
2. Рівновага сукупного попиту і сукупної пропозиції. Фактичні та планові витрати. "Кейнсіанський хрест".
3. Коливання рівноважного обсягу випуску навколо потенційного рівня. Мультиплікатор автономних витрат. Рецесійний та інфляційний розриви.

Тема 5. Механізм фіскальної політики держави.

1. Бюджетно-податкова політика.
2. Бюджетний дефіцит та управління державним боргом.
3. Зовнішня заборгованість та управління зовнішнім боргом.

Тема 6. Грошовий ринок. попит на гроші, пропозиція грошей. Рівновага на грошовому ринку.

1. Гроші.
2. Пропозиція грошей.
3. Попит на гроші.
4. Рівновага на грошовому ринку.

Тема 7 Банківська система.

1. Банківська система та її структура.
2. Цілі та основні інструменти грошово-кредитної політики.
3. Передатний механізм грошово-кредитної політики.

Модуль 2. Мікроекономіка

Тема 8. Попит і пропозиція. Ринкова рівновага.

1. Сутність попиту. Функція попиту.
2. Сутність пропозиції. Функція пропозиції.
3. Часткова рівновага та її види.
4. Застосування еластичності в мікроаналізі.

Тема 9. Теорія граничної корисності та поведінки споживача.

1. Корисність блага. Функція корисності.
2. Споживчий вибір. Рівновага споживача в кардиналістській теорії.
3. Особливості споживчого попиту.

Тема 10. Ординалістська теорія поведінки споживача. Моделювання поведінки споживача на ринку товарів.

1. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій. Криві байдужості.
2. Бюджетне обмеження.
3. Рівновага споживача в ординалістській теорії.
4. Побудова кривої «ціна-споживання» та її економічний зміст.
5. Криві індивідуального і ринкового попиту.
6. Побудова кривої «доход-споживання».
7. Ефект заміни і ефект доходу.

Тема 11. Мікроекономічна модель підприємства.

1. Підприємство в системі ринкових відносин. Ресурси і випуск.
2. Витрати підприємства та їх види. Бухгалтерська та економічна вартість.
3. Поняття сукупного, середнього і граничного доходу. Прибуток і його види.

Тема 12. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника.

1. Однофакторна виробнича функція. Закон спадної віддачі змінного фактора виробництва.
2. Виробнича функція з двома змінними факторами. Ізокванта.
3. Заміщення факторів виробництва. Ефект масштабу.
4. Ізокоста. Економічний оптимум виробника.
5. Витрати виробництва у короткостроковому та довгостроковому періодах.

Тема 13. Ринок досконалої конкуренції. монополії в ринковій економіці.

1. Ознаки ринку досконалої конкуренції.
2. Максимізація прибутку конкурентної фірми. Побудова кривої прибутку.
3. Розв'язання проблеми максимізації прибутку конкурентної фірми за допомогою середніх і граничних величин.
4. Пропозиція фірми та галузі на конкурентному ринку.
5. Монопольний ринок.
6. Недосконала конкуренція і монополія. Види монополій.
7. Попит на продукцію фірми-монополіста та її виручка.
8. Максимізація прибутку фірми-монополіста.
9. Монопольне ціноутворення. Цінова дискримінація.
10. Показники монопольної влади. Антимонопольна політика держави.

Тема 14. Недосконала конкуренція: олігополія та монополістична конкуренція.

1. Основні ознаки олігополії. Моделі олігополістичного ринку.
2. Моделі дуополії та теорія ігор.
3. Ознаки ринку монополістичної конкуренції.
4. Інші форми недосконалої конкуренції.

Тема 15. Утворення похідного попиту. Ринок землі. Ринок праці. Ринок капіталу.

1. Ринки факторів виробництва та їх характерні риси.
2. Індивідуальний та ринковий попит на фактори виробництва.
3. Ринок землі.
4. Праця як фактор виробництва. Попит конкурентної фірми на працю.
5. Модель «доход-відпочинок». Побудова кривої індивідуальної пропозиції праці.
6. Попит, пропозиція і рівновага на конкурентному ринку праці.
7. Капітал, інвестиції і міжчасові рішення в економіці.
8. Пропозиція заощаджень. Міжчасовий вибір домогосподарства.
9. Інвестиційний попит. Міжчасовий вибір фірми.

3. ПЕРЕЛІК ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль I. Загальна економічна теорія

Тема 1. Валовий внутрішній продукт та інші основні макроекономічні показники.

1. Поняття про Систему національних рахунків (СНР). Загальна характеристика валового внутрішнього продукту (ВВП). Поняття «резидент економіки».
2. Принципи розрахунку ВВП. Методи розрахунку ВВП.
3. Інші показники СНР. Взаємозв'язок між ними.
4. Реальні та номінальні величини. Цінові індекси.

Види робіт:

- 1) Вибіркове усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.

Питання для опитування:

1. Поняття та сутність системи національних рахунків.
2. ВВП та ВНД, методи їх розрахунку. Інші показники доходу та продукту. Взаємозв'язок між ними.
3. Основні макроекономічні тотожності.
4. Номінальні та реальні показники. Індекси цін.
5. Проблеми оцінки добробуту нації.
6. Економічний цикл та динаміка основних макроекономічних показників. Потенційний ВВП.
7. Форми безробіття та його природний рівень. Закон Оукена.
8. Інфляція: проблеми виміру та чинники. Інфляція попиту та інфляція витрат.
9. Взаємозв'язок інфляції та безробіття.

Тема 2. Макроекономічна нестабільність: цикли ділової активності, безробіття, інфляція.

1. Цикли ділової активності: фази циклу та причини коливань.
2. Безробіття: основні визначення та вимірювання.
3. Інфляція.
4. Взаємозв'язок інфляції та безробіття. Крива Філіпса.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) програмований контроль знань з теми
- 4) контрольна робота з модуля 1.

Питання для опитування:

1. Проблеми оцінки добробуту нації.
2. Економічний цикл та динаміка основних макроекономічних показників. Потенційний ВВП.
3. Форми безробіття та його природний рівень. Закон Оукена.

4. Інфляція: проблеми виміру та чинники. Інфляція попиту та інфляція витрат.
5. Взаємозв'язок інфляції та безробіття.

Тема 3. Базова модель "сукупний попит-сукупна пропозиція".

1. Сукупний попит.
2. Сукупна пропозиція.
3. Рівновага сукупного попиту і пропозиції.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) програмований контроль знань з теми

Питання для опитування:

1. Сукупний попит.
2. Сукупна пропозиція.
3. Рівновага сукупного попиту і пропозиції.

Тема 4. Кейнсіанська модель макроекономічної рівноваги.

1. Вступ до кейнсіанської теорії сукупного попиту.
2. Рівновага сукупного попиту і сукупної пропозиції. Фактичні та планові витрати. "Кейнсіанський хрест".
3. Коливання рівноважного обсягу випуску навколо потенційного рівня. Мультиплікатор автономних витрат. Рецесійний та інфляційний розриви.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) програмований контроль знань з теми

Питання для опитування:

1. Вступ до кейнсіанської теорії сукупного попиту.
2. Рівновага сукупного попиту і сукупної пропозиції. Фактичні та планові витрати. "Кейнсіанський хрест".
3. Коливання рівноважного обсягу випуску навколо потенційного рівня. Мультиплікатор автономних витрат. Рецесійний та інфляційний розриви.

Тема 5. Механізм фіскальної політики держави.

1. Бюджетно-податкова політика.
2. Бюджетний дефіцит та управління державним боргом.
3. Зовнішня заборгованість та управління зовнішнім боргом.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.
- 4) контрольна робота з модуля 2.

Питання для опитування:

1. Фіскальна політика: види, короткострокові та довгострокові цілі, інструменти.
2. Мультиплікатор державних витрат.
3. Мультиплікатор податків. Мультиплікатор збалансованого бюджету.
4. Дискреційна та недискреційна фіскальна політика.
5. Бюджетний надлишок та бюджетний дефіцит. Засоби фінансування бюджетного дефіциту.

Тема 6. Грошовий ринок та монетарна політика.

1. Гроші.
2. Пропозиція грошей.
3. Попит на гроші.
4. Рівновага на грошовому ринку.
5. Банківська система та її структура.
6. Цілі та основні інструменти грошово-кредитної політики.
7. Передатний механізм грошово-кредитної політики.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.

Питання для опитування:

1. Гроші та їх функції. Основні грошові агрегати.
2. Модель пропозиції грошей; Грошовий мультиплікатор.
3. Теорія попиту на гроші.
4. Рівновага на грошовому ринку.
5. Грошово-кредитна політика
6. Банківська система та її структура.
7. Цілі та інструменти кредитно-грошової політики.
8. Передавальний механізм кредитно-грошової політики, її взаємозв'язок з бюджетно-податковою політикою.

Тема 7. Банківська система.

1. Банківська система та її структура.
2. Цілі та основні інструменти грошово-кредитної політики.
3. Передатний механізм грошово-кредитної політики.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.

Питання для опитування:

1. Банківська система та її структура.
2. Цілі та інструменти кредитно-грошової політики.
3. Передавальний механізм кредитно-грошової політики, її взаємозв'язок з бюджетно-податковою політикою.

Модуль 2. Мікроекономіка.

Тема 8. Попит і пропозиція. Ринкова рівновага.

1. Сутність попиту. Функція попиту.
2. Сутність пропозиції. Функція пропозиції.
3. Часткова рівновага та її види.
4. Застосування еластичності в мікроаналізі.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.

Питання для опитування:

1. Сутність попиту. Функція попиту.
2. Сутність пропозиції. Функція пропозиції.
3. Часткова рівновага та її види.
4. Застосування еластичності в мікроаналізі.

Тема 9. Теорія граничної корисності та поведінки споживача.

1. Корисність блага. Функція корисності.
2. Споживчий вибір. Рівновага споживача в кардиналістській теорії.
3. Особливості споживчого попиту.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.

Питання для опитування:

1. Корисність блага. Функція корисності.
2. Споживчий вибір. Рівновага споживача в кардиналістській теорії.
3. Особливості споживчого попиту.

Тема 10. Ординалістська теорія поведінки споживача. Моделювання поведінки споживача на ринку товарів.

1. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій. Криві байдужості.
2. Бюджетне обмеження.
3. Рівновага споживача в ординалістській теорії.
4. Побудова кривої «ціна-споживання» та її економічний зміст.
5. Криві індивідуального і ринкового попиту.
6. Побудова кривої «доход-споживання».
7. Ефект заміни і ефект доходу.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.
- 4) контрольна робота з модуля 5.

Питання для опитування:

1. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій. Криві байдужості.
2. Бюджетне обмеження.
3. Рівновага споживача в ординалістській теорії.
4. Побудова кривої «ціна-споживання» та її економічний зміст.
5. Криві індивідуального і ринкового попиту.
6. Побудова кривої «доход-споживання».
7. Ефект заміни і ефект доходу.

Тема 11. Мікроекономічна модель підприємства.

1. Підприємство в системі ринкових відносин. Ресурси і випуск.
2. Витрати підприємства та їх види. Бухгалтерська та економічна вартість.
3. Поняття сукупного, середнього і граничного доходу. Прибуток і його види.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.

Питання для опитування:

1. Підприємство в системі ринкових відносин. Ресурси і випуск.
2. Витрати підприємства та їх види. Бухгалтерська та економічна вартість.
3. Поняття сукупного, середнього і граничного доходу. Прибуток і його види.

Тема 12. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника.

1. Однофакторна виробнича функція. Закон спадної віддачі змінного фактора виробництва.
2. Виробнича функція з двома змінними факторами. Ізокванта.
3. Заміщення факторів виробництва. Ефект масштабу.
4. Ізокоста. Економічний оптимум виробника.
5. Витрати виробництва у короткостроковому та довгостроковому періодах.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.
- 4) контрольна робота з модуля 6.

Питання для опитування:

1. Однофакторна виробнича функція. Закон спадної віддачі змінного фактора виробництва.
2. Виробнича функція з двома змінними факторами. Ізокванта.
3. Заміщення факторів виробництва. Ефект масштабу.
4. Ізокоста. Економічний оптимум виробника.

5. Витрати виробництва у короткостроковому та довгостроковому періодах.

Тема 13. Ринок досконалої конкуренції. монополії в ринковій економіці.

1. Ознаки ринку досконалої конкуренції.
2. Максимізація прибутку конкурентної фірми. Побудова кривої прибутку.
3. Розв'язання проблеми максимізації прибутку конкурентної фірми за допомогою середніх і граничних величин.
4. Пропозиція фірми та галузі на конкурентному ринку.
5. Монопольний ринок.
6. Недосконала конкуренція і монополія. Види монополій.
7. Попит на продукцію фірми-монополіста та її виручка.
8. Максимізація прибутку фірми-монополіста.
9. Монопольне ціноутворення. Цінова дискримінація.
10. Показники монопольної влади. Антимонопольна політика держави.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.

Питання для опитування:

1. Ознаки ринку досконалої конкуренції.
2. Максимізація прибутку конкурентної фірми. Побудова кривої прибутку.
3. Розв'язання проблеми максимізації прибутку конкурентної фірми за допомогою середніх і граничних величин.
4. Пропозиція фірми та галузі на конкурентному ринку.
5. Монопольний ринок.
6. Недосконала конкуренція і монополія. Види монополій.
7. Попит на продукцію фірми-монополіста та її виручка.
8. Максимізація прибутку фірми-монополіста.
9. Монопольне ціноутворення. Цінова дискримінація.
10. Показники монопольної влади. Антимонопольна політика держави.

Тема 14. Недосконала конкуренція: олігополія та монополістична конкуренція.

1. Основні ознаки олігополії. Моделі олігополістичного ринку.
2. Моделі дуополії та теорія ігор.
3. Ознаки ринку монополістичної конкуренції.
4. Інші форми недосконалої конкуренції.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.
- 4) контрольна робота з модуля 7.

Питання для опитування:

1. Основні ознаки олігополії. Моделі олігополістичного ринку.
2. Моделі дуополії та теорія ігор.
3. Ознаки ринку монополістичної конкуренції.
4. Інші форми недосконалої конкуренції.

Тема 15. Утворення похідного попиту. Ринок землі. Ринок праці. Ринок капіталу.

1. Ринки факторів виробництва та їх характерні риси.
2. Індивідуальний та ринковий попит на фактори виробництва.
3. Ринок землі.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.

Питання для опитування:

1. Ринки факторів виробництва та їх характерні риси.
2. Індивідуальний та ринковий попит на фактори виробництва.
3. Ринок землі.
4. Праця як фактор виробництва. Попит конкурентної фірми на працю.
5. Модель «доход-відпочинок». Побудова кривої індивідуальної пропозиції праці.
6. Попит, пропозиція і рівновага на конкурентному ринку праці.
7. Капітал, інвестиції і міжчасові рішення в економіці.
8. Пропозиція заощаджень. Міжчасовий вибір домогосподарства.
9. Інвестиційний попит. Міжчасовий вибір фірми.

Види робіт:

- 1) усне опитування (2-3 бал.)
- 2) вирішення задачі (2-3 бал.)
- 3) виконання практичних вправ.
- 4) контрольна робота з модуля 8.

Питання для опитування:

1. Праця як фактор виробництва. Попит конкурентної фірми на працю.
2. Модель «доход-відпочинок». Побудова кривої індивідуальної пропозиції праці.
3. Попит, пропозиція і рівновага на конкурентному ринку праці.
4. Капітал, інвестиції і міжчасові рішення в економіці.
5. Пропозиція заощаджень. Міжчасовий вибір домогосподарства.
6. Інвестиційний попит. Міжчасовий вибір фірми.

4. ПИТАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Дайте визначення мікроекономіки.
2. Що означає проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору?
3. Як пов'язані альтернативність цілей використання обмежених ресурсів і раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин?
4. Які основні методи дослідження предмету використовує мікроекономіка?
5. Дайте тлумачення нормативній і позитивній мікроекономіці. Наведіть приклад застосування на практиці.
6. Сформулюйте закон попиту та поясніть його базовими положеннями теорії поведінки споживача.
7. Назвіть соціальні ефекти, що ускладнюють зв'язок між індивідуальним та ринковим попитом.
8. Перерахуйте цінові та нецінові детермінанти попиту. Поясніть зміну попиту в цілому під впливом нецінових детермінант.
9. Як використовується концепція цінової еластичності попиту у визначенні міри чутливості споживача до зміни цін на товари?
10. Як обчислюється показник еластичності попиту за доходом, параметри його значень для «нормальних» та «неякісних» товарів?
11. В чому полягає суть «перехресної» еластичності попиту?
12. Сформулюйте закон пропозиції.
13. Назвіть цінові та нецінові детермінанти пропозиції.
14. Методика застосування перехресної еластичності пропозиції та її вплив на стратегію товаровиробника.
15. Поясніть поняття потреби. Які існують види потреб?
16. Застосування корисності в мікроаналізі, її особливості та спосіб досягнення.
17. Методика обчислення сукупної та граничної корисності.
18. Запишіть функцію корисності як залежності між кількістю одиниць споживаного блага та рівнем корисності, що досягається споживачем.
19. Сформулюйте закон спадної граничної корисності блага.
20. Як впливає на поведінку споживача бюджетне обмеження і ціни?
21. Суть раціонального вибору споживача. Поняття рівноваги споживача.
22. Назвіть основні елементи переваг системи споживача.
23. Які Ви знаєте особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій?
24. Криві байдужості як спеціальний інструмент мікроекономічного аналізу. Карта кривих байдужості.
25. Гранична норма заміщення благ: суть і методика обчислення.
26. Бюджетне обмеження і можливості споживача.
27. Бюджетна лінія: її рівняння і графічна побудова.
28. Поясніть вплив зміни доходу споживача на положення бюджетної лінії та на процес споживання.

29. Як зміниться оптимальний стан споживача в результаті зміни його доходу? Поясніть сутність «нормальних» і «низькоякісних» товарів.
30. Сформулюйте закон Енгеля.
31. Як зміниться вибір споживача в результаті зміни ціни одного з товарів або ціни обох товарів?
32. Методика побудови лінії «ціна-споживання».
33. В чому полягає ефект доходу та ефект заміщення?
34. Охарактеризуйте сутність парадоксу Гіффена.
35. Підприємство як суб'єкт ринкових відносин.
36. Фактор часу і періоди функціонування підприємства.
37. Поясніть поняття оптимального і рівноважного станів підприємства.
38. Які Ви знаєте фактори виробництва?
39. Назвіть основні параметри виробничої функції.
40. Методика обчислення сукупного, середнього та граничного продукту.
41. Дайте класифікацію витратам виробництва, поясніть економічний та бухгалтерський підходи до їх визначення.
42. Що таке альтернативні витрати?
43. Дайте поняття загального (сукупного, валового), середнього та граничного доходу.
44. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства.
45. Дайте визначення виробничій функції з одним змінним фактором, відобразите її графічно.
46. Сформулюйте правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва.
47. Зобразите виробничу функцію з двома змінними факторами.
48. Ізокванти, методика застосування.
49. Побудуйте карту ізоквант та поясніть їх місце розташування.
50. Заміщення факторів виробництва.
51. Поясніть сутність постійної (сталої), спадної та зростаючої віддачі від масштабу.
52. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску.
53. Що таке ізокоста, карта ізокост?
54. Часткова варіація факторів виробництва і функція витрат.
55. Як розраховуються постійні та змінні витрати (сукупні та середні)?
56. Типовий характер зміни витрат у короткому періоді.
57. Сформулюйте закон зростання граничних витрат (зниження дохідності).
58. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства.
59. Як формуються варіанти технологічного вибору фірми в процесі вироблення довготермінової стратегії розвитку?
60. Які ознаки і умови досконалої конкуренції?
61. Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту, середнього, граничної й сукупного доходу підприємства.

62. Визначення оптимальних обсягів випуску.
63. Пропонування фірми у короткотерміновому періоді, його зв'язок з кривими витрат; графік галузевого пропонування.
64. Рівновага фірми та галузі у короткотерміновий період.
65. Рухомість ринкового попиту і пропонування.
66. Пропонування фірми в довготерміновому періоді.
67. Тривала рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки.
68. Які ознаки чистої монополії?
69. Побудуйте криву попиту монополіста.
70. Дайте визначення монополюючої ціни.
71. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди.
72. Рівновага фірми-монополіста у довготерміновому періоді.
73. Які передумови свідомого створення та підтримування вхідних бар'єрів монополістом?
74. Які умови досягнення та утримання ринкової влади монополістом у тривалому періоді?
75. Різновиди монополій. Особливості поведінки реальних монополій. Обґрунтуйте економічні наслідки монополізації галузі, проведіть порівняльну оцінку конкурентного та монополюючого ринків, визначте потреби у державному регулюванні монополії, антимонополюючій політиці.
76. Сформулюйте поняття «олігополія».
77. Які характерні ознаки олігополії Ви знаєте?
78. Поведінка олігополістів: некооперативна і кооперативна.
79. Проведіть аналіз взаємовідносин двох товаровиробників у статичній.
80. Модель Курно: договірня і конкурентна рівновага.
81. Олігополія з погляду теорії ігор.
82. «Дилема ув'язнених» - приклад некооперативної гри з ненульовою сумою.
83. Аналіз «ламаної» кривої попиту за умов олігополії.
84. Поясніть термін «негнучкість цін».
85. Які інституціональні аспекти утворення та діяльності картельних спілок? Поясніть ефективність олігополії порівняно з іншими ринковими структурами. Охарактеризуйте економічні наслідки олігополії?
86. Які є можливості державного регулювання за олігополії?
87. Спільні риси та відмінності монополістичної конкуренції порівняно з досконалою конкуренцією та чистою монополією.
88. Які характерні риси монополістичної конкуренції?
89. Еластичність попиту за монополістичної конкуренції.
90. Сутність і передумови розвитку нецінової конкуренції.

5. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Предмет мікроекономіки.
2. Методологія мікроекономічного аналізу.
3. Проблема економічного вибору. Альтернативна вартість.
4. Проблема координації в різних економічних системах.
5. Попит. Закон попиту. Концепція цінової еластичності попиту.
6. Пропозиція. Закон пропозиції. Концепція цінової еластичності пропозиції.
7. Застосування еластичності в мікроаналізі.
8. Поняття потреби. Види потреб. Економічні блага, їх класифікація.
9. Сутність корисності. Функція корисності.
10. Закони Госсена.
11. Особливості споживчого попиту.
12. Криві байдужості як спеціальний інструмент мікроекономічного аналізу. Гранична норма заміни.
13. Рівновага споживача в ординалістській теорії.
14. Крива “ціна-споживання” та її економічний зміст.
15. Крива “доход-споживання” та її економічний зміст. Криві Енгеля.
16. Ефект заміни і ефект доходу.
17. Фірма як економічний агент. Основні організаційно-правові види підприємств.
18. Поняття сукупного, середнього і граничного продукту.
19. Витрати виробництва і їх види.
20. Доход конкурентної фірми і його види.
21. Виробнича функція з одним змінним фактором і її графічне зображення.
22. Виробнича функція з двома змінними факторами.
23. Заміщення факторів виробництва. Ефект масштабу.
24. Ізокванта і її види. Карта ізоквант.
25. Ізокоста. Карта ізокост.
26. Економічний оптимум виробника і його визначення.
27. Вартість у короткостроковому періоді.
28. Вартість у довгостроковому періоді.
29. Ознаки ринку досконалої конкуренції.
30. Економічний прибуток конкурентної фірми і його визначення.
31. Пропозиція фірми та галузі за умов досконалої конкуренції.
32. Монопольний ринок і його ознаки.
33. Попит на продукцію фірми-монополіста і її виручка.
34. Максимізація прибутку фірми-монополіста у короткостроковому періоді.
35. Доход фірми-монополіста і його види.
36. Недосконала конкуренція та її ознаки.
37. Монопольне ціноутворення та цінова дискримінація

38. Показники монопольної влади.
39. Монополізм і його наслідки. Антимонопольна політика держави
40. Олігополія. Модель ламаної кривої попиту.
41. Картель і особливості його діяльності.
42. Модель Бертрана.
43. Модель Курно.
44. Теорія ігор.
45. Прибуток монополістично конкурентної фірми і його визначення.
46. Монопсонія і її економічний зміст.
47. Ринки факторів виробництва та їх характерні риси.
48. Індивідуальний і ринковий попит конкурентної фірми на фактори виробництва.
49. Особливості попиту і пропозиції землі. Ринок землі.
50. Праця як фактор виробництва. Попит конкурентної фірми на працю.
51. Індивідуальна пропозиція праці.
52. Капітал і процент. Інвестиції.
53. Пропозиція заощаджень. Дисконтована вартість.
54. Інвестиційний попит. Міжчасовий вибір фірми.
55. Ефективність розміщення ресурсів.
56. Ефективність в обміні.
57. Ефективність у виробництві.
58. Суспільні блага та їх ознаки.
59. Теорема Коуза.
60. Зовнішні ефекти.
61. Предмет, метод і мета макроекономіки.
62. Макроекономічні моделі. Екзогенні та ендогенні зміни. Запаси і потоки.
63. Модель кругообігу ВНД, доходи та витрати. Загальні умови макроекономічної рівноваги.
64. ВВП і ВНД. Виключення подвійного рахунку. Додана вартість.
65. Методи розрахунку ВВП (ВНД). Виробничий метод.
66. Метод розрахунку ВВП за витратами (метод кінцевого використання).
67. Метод розрахунку ВВП за доходами (розподільчий метод).
68. Принципи розрахунку показників в Системі національних рахунків.
69. Номінальний і реальний ВВП. Індекси цін. Дефлятор ВВП.
70. Основні показники доходу і продукт (чистий внутрішній продукт, національний дохід, особистий дохід, використовуваний дохід).
71. Економічний цикл, його сутність і причини. Фази економічного циклу, потенційний ВВП.
72. Безробіття, його форми, природний рівень, вимірювання. Зайнятість.
73. Економічні та соціальні втрати від безробіття, закон Оукена. Регулювання рівня безробіття.
74. Інфляція: її сутність, причини і форми. Вимірювання рівня інфляції.
75. Інфляція попиту та інфляція витрат. Очікувана та неочікувана інфляція. Вплив інфляції на перерозподіл доходів.

76. Інфляція і процентні ставки. Ефект Фішера.
77. Взаємозв'язок інфляції та безробіття. Крива Філіпса.
78. Сукупний попит, фактори, що його визначають.
79. Цінові та нецінові фактори сукупного попиту.
80. Сукупна пропозиція. Детермінанти сукупної пропозиції.
81. Цінові та нецінові фактори сукупного попиту.
82. Сукупна пропозиція у довгостроковому періоді.
83. Сукупна пропозиція у короткостроковому періоді.
84. Макроекономічна рівновага в моделі "сукупний попит - сукупна пропозиція".
85. Кейнсіанська функція споживання. Гранична та середня схильність до споживання.
86. Кейнсіанська функція заощадження. Гранична та середня схильність до заощадження.
87. Кейнсіанська інвестиційна функція. Державні закупки та податки.
88. Рівновага на товарних і фінансових ринках.
89. Рівноважний та потенційний обсяг випуску. Мультиплікатор автономних витрат.
90. Рівновага сукупного попиту і сукупної пропозиції. Фактичні та планові витрати. "Кейнсіанській хрест".
91. Сучасна теорія економічного зростання.
92. Макроекономічні аспекти технологічного прогресу.
93. Моделі економічного зростання Харода-Домара та Солоу.
94. Поняття, показники, фактори економічного зростання. Загальна логіка і схема макроекономічної моделі зростання.
95. Нерівновага платіжного балансу. Вплив економічної політики на платіжний баланс.
96. Платіжний баланс. Структура платіжного балансу.
97. Валютні курси і котировки. Режими валютного курсу і валютна політика.
98. Нетарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі.
99. Тарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі.
100. Теорія міжнародної торгівлі Хекшера-Оліна. Парадокс Леонтьєва.
101. Вплив державних витрат на обсяг виробництва. Мультиплікатор державних витрат.
102. Грошовий ринок і крива LM. Рівняння кривої LM відносно процентної ставки та відносно доходу.
103. Ринок товарів і крива IS. Рівняння кривої IS відносно доходу.
104. Ефективність кредитно-грошової політики.
105. Передатний механізм кредитно-грошової політики.
106. Вплив податків на обсяг виробництва, мультиплікатор податків, мультиплікатор збалансованого бюджету. Рецесійний та інфляційний розриви.
107. Кредитно-грошова політика: види, цілі, інструменти.
108. Рівновага на грошовому ринку.

109. Сукупний попит на гроші. “Пастка ліквідності”.
110. Трансакційний попит на гроші як на актив.
111. Пропозиція грошей. Мультиплікативне створення депозитів.
112. Види та функції грошей. Грошові агрегати.
113. Управління зовнішнім боргом. Боргова криза. Методи скорочення зовнішньої заборгованості.
114. Державний борг. Вплив державного боргу та бюджетного дефіциту на економіку.
115. Поняття дефіциту бюджету, його види та джерела фінансування.
116. Види та ефективність бюджетно-податкової політики.
117. Бюджетно-податкова політика: цілі, види, інструменти.
118. Прямі та непрямі інструменти кредитно-грошової політики.
119. Політика державних видатків та податкова політика. Модель Лафера.
120. Теорія міжнародної торгівлі. Теорія абсолютної та порівняльної переваги.

6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базілінська О. Я., Мініна О. В., Мікроекономіка / О. Я. Базілінська, О. В. Мініна. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 352 с.
2. Гронтовська Г. Е., Косік А. Ф., Макроекономіка. Практикум. Г. Е. Гронтовська, А. Ф. Косік. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 400 с.
3. Електронний робочий зошит з дисципліни «Мікроекономіка» для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» 2 курсу Спеціальностей: 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної форми навчання / О.С. Біліченко. Миколаїв : МНАУ, 2016. 212 с.
4. Макаренко М. І., Макроекономіка / М. І. Макаренко . Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 216 с.
5. Макроекономіка. Робочий зошит для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» спеціальності 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної форми навчання / О.С. Біліченко. Миколаїв : МНАУ, 2018. 135 с.
6. Островерх П. И., Панчишин С. М., Аналітична економіка: макроекономіка і мікроекономіка. / П. И. Островерх, С. М. Панчишин. Київ : Апріорі, 2020. 648 с.
7. Рудий М. М., Жебрак В. В. Мікроекономіка / М. М. Рудий, В. В. Жебрак . Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 360 с.
8. Macroeconomics : Principles, Problems and Policies / Campbell R. Cannel, Stanley L.Brue. Макроекономіка. 2020. 487 p.
9. Principles of Macroeconomics. N. Gregory Mankiw. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=Tqi8oOmYiLMC&pg=PR19&lpg=PR19&dq=Online+Guide+to+Macroeconomics&source=bl&ots=0wDZey0Xby&sig=ACfU3U0qVcYIqdGW6rTzqhslivJeW8lvjg&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwjO9MOH9IjqAhVtlosKHQpjAkYQ6AEwC3oECAwQAQ#v=onepage&q=Online%20Guide%20to%20Macroeconomics&f=false>
10. Національний банк України. URL: www.bank.gov.ua.
11. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: www.niss.gov.ua.
12. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
13. Закон України «Про оплату праці». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>
14. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
15. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
16. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
17. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

18. Principles of Microeconomics. /Timothy Taylor, Saint Paul, Minnesota, Steven A. Greenlaw, Fredericksburg, Virginia, Eric Dodge, Hanover, Indiana. Copyright Year. URL: <https://open.umn.edu/opentextbooks/textbooks/principles-of-microeconomics>
19. Косік А. Ф. Мікроекономіка / А. Ф. Косік, Г. Е. Гронтковська . Київ: Центр навчальної літератури, 2004. — 416 с.
20. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
21. Закон України «Про оплату праці. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.
22. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
23. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
24. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
25. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Навчально-методичне видання

Макро-та мікроекономіка:
методичні матеріали для семінарських занять
здобувачів вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Автор: **Біліченко** Олександр Степанович

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 1,1

Тираж __ прим. Зам. № ____

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №4490 від 20.02.2013 р.